

K 12128

1

საქართველოს
საგარეო ურთიერთობების
სამსახური

ბქ

ბილი იმთხუნი ევთის ბქს,
პრესბანე და სტატიონი,
თბილისი ქუჩის მშენებლობის
კომისიის პრეზიდიუმის
თავის მდივანად.

618

71-12
საქართველოს
ბიბლიოთეკა
5 152 სკ

წიგნის მალაზია „სოფლა“-ს გამოც.

899-96 ✓

5-18

სოფლები

7302
8111
+ 19128

ილია ჭავჭავაძისა

სწალი იმოდენს ვერის იქმს,
მრისხანე და ძლიერიო,
რასაც იქმს მწვიდობიანი
კალმის მატარო წვერიო,
ილია ჭავჭავაძე.

ელექტრონის საბეჭდავი ფრ. წმ. ღიასამიძისა, სასახლოა გ.

1904

1957

ქართული
ენობის ეროვნული
ბიბლიოთეკა

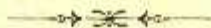
Дозволено цензурою. Тифлисъ, 11-го мая 1904 г.

ჩემო კარგო ქვეყანავ!

ჩემო კარგო ქვეყანავ, რაზედ მოგიწყენია!..
აწმყო თუ არა გვწყალობს, მომავალი ჩვენია,
თუმცა ძველნი დაგშორდნენ, ახალნი ხომ შენია...
მათ აბლათ აღგიდგინონ შენ დიდების დღენია,
ჩემო თვალის სინათლევ, რაზედ მოგიწყენია?

წვრილ-შვილნი წამოგესწორნენ ნახარდნი, გულ-მტკი-
მათის ზრუნვის საგანი შენ ხარ და შენ იქნები, [ცები,
არ გიმტყუნებენ შენა, თუ კი მათ მიენდობი,
მათის ღვაწლით შეგეკმნეს სახე ბედით მთენია,
ჩემო თვალის სინათლევ, რაზედ მოგიწყენია?

მათი გული შენისა ტრფობის ფართო ბუდეა,
მათი გულთა ფიცარი შენი მტკიცე ზღუდეა...
ვერ წაბილწავს მათს გრძნობას სიმუხთლევ, სიმრუდეა!
მათ თვის მკერდით შევმუსრონ მტერთა სიმაგრენია,
ჩემო კარგო ქვეყანავ, მაშ რად მოგიწყენია?

ლოცვა

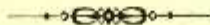
(აჩრდილიდან)

„დედავ ღვთისაო! ეს ქვეყანა შენი მხვედრია...
შენს მეოხებას ნუ მოაკლებ ამ ტანჯულს ხალხსა;
ხალმართოდ მიიღე სისხლი, რომელ ამ ხალხს უღვრია,
ჩაგრულთ სასაო, ნუ არიდებ მოწყალე თვაღისა!

რაცა ტანჯულა ეს ქვეყანა, ტანჯვად გყოფა,
მოეცი ძალი დავრდომილსა კვლავ აღდგომისა,
სახელოვანი განუახლე წარსულთ დღეთ ყოფა,
მამა-პაპური სული, გული მოჰმადლე შეიღსა.

ძლიერო ღმერთო! შენთვის ჰბრძოდენ ქართვე-
ლისა ძენი,
დასაბამითვე არ იციან, რა არს მშვიდობა,
იკმარე ხალმართოდ მათ პატიენი და სისხლის ძღვენი,
თუ რამ შეგცოდეს, შეისყიდეს ტანჯვით შენდობა.

მოჰმადლე ქართველს ქართველის ნდობა და სი-
და აღუდგინე მშვენიერი ესე მამული!.. [ყვარული
ჰოი სახიერო! ცისარტყელა განავლე ცასა,
რათა წარღვნისა მოლოდინი წარხოცო ხალხსა!..“

ა რ ა ზ ვ ი

(აზრდილიდან)

ჩვენო არაგვო; რა რიგ მიყვარხარ!..
ქართულის ცხოვრების მოწამე შენ ხარ...
შენს კიდებზედ ჩემი მამული
იყო ერთ დროსა გამშვენებული!
ჩემის მამულის დიდება ძველი
შენს წმინდა თვალ წინ აღყვავებულა;
მიყვარხარ მისთვის, რომე ქართველი
აქ, შენს კიდებზედ, დაბადებულა.
შენ ზვირთებ შორის ჩემის ქვეყნისა
გრძელი მოთხრობა დამარხულია
და წმინდა სისხლი ქართველებისა
შენს კიდებზედ გადასხმულია.
იქ, სადაც შენსა ძლიერსა წყალსა
შეურეგ მღვრიეს და მღოვრსა მტკვარსა,
იქ ერთხელ ქართველთ სიცოცხლე ჰდუღდა,
იქ მამულისთვის ქართველთ ხმა ჰქუხდა.
შენს ზვირთებს გაჰყვნენ საუკუნენი
და საუკუნეთ—იგი ქართველნი!...
გულ-ხელთ დაკრეფილ შენსა წმინდა წყალს
რამდენჯერ ტანჯვით ვადევნებდი თვალს!...

რას ვეძებდი მე? ჩემ ქვეყნის წარსულს,
შენ წინ დაღუპულ ჩემს ძველსა მამულს,—
და მარტო სისხლი ჩემს თვალს დაღალულს
აძლიევდა ხოლმე გულ-საკვდავ პასუხს.

მარად და ყველგან საქართველოვ!...

(აჩრდილიდან)

„მარად და ყველგან, საქართველოვ, მე ვარ შენთა-
მე ვარო შენი თანამდევნი, უკვდავი სული. [ნა!...
შენთა შეიღოთ სისხლით გული სრულად გარდამებანა,
ამ გულში მე მაქვს შენი აწმყო, შენი წარსული.
მეცა ვტანჯულვარ, ჰე ბედ-კრულო, შენის ტანჯვითა,
შენისა ცრემლით თვალნი ჩენნი მიტირებია,
მეც წარტყვევნილვარ წარსულთ დღეთა შენთა ნა-
ტვრითა,
შენის აწმყოთი სული, გული დამწყლოლებია.
წარვლილთა დღეთა შენთა მახსოვს დიდებულეზა,
ვიცი, რომ იყავ ერთხელ შენცა მორკმულ-ქლიერი,
შენცა გფენია ქვეყნის მადლი—თავისუფლება.
ეხლა აღგვილა ყველა ესე, ვითარცა მტვერი...
და ძესა შენსა დღეს არც კი სწამს შენი აღდგენა,

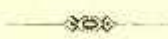

განწირულების შთასდგომია მას გულში წყლოული,
მას დაჰკარგვია ტანჯვათ ზორის შენდამი რწმენა
და დაუგდინხარ ვით ტაძარი გაუქმებული.

ვიდრე ძე შენი არ გაიკვლევს ზოგადს ცხოვრებას
და, მცნების ნათლით ზე-აღზიდულ, ამალღებული,
ქკვით არ განსჭვრიტავს საზოგადო ცხოვრების დენას,
იმ დრომდე იგი უიმედო, შეწუხებული

უქმისა დრტვინვით, გულის-წვითა მწარე ცრემლს
დაღვრის,

მაგრამ არ ირწმენს, წამებულო, შენს აღდგენასა,
და იგი ცრემლი ურწმუნოების, ექვის და ტანჯვის
ჰლაღადებს მხოლოდ ძისა შენის უძლოურებასა“.

ბაზალეთის ტბა.

ბაზალეთისა ტბის ძირას
ოქროს აკვანი არისო
და მის გარშემო, წყლის ქვეშე,
უცხო წალკოტი ჰყვავისო.

**

მწვანეა მუდამ წალკოტი,
არას დროს თურმე არ სჭკნება,
ქვეყნისა დროთა ტრიალსა
იგი არ ემორჩილება.

**

ვერ ერჩის თურმე მის მწვანეს
ვერც სიცხე, ვერცა ზამთარი,
და იმის ნზიან ჩრდილებში
მუდამ გაზაფხული არი.

**

წალკოტის შუა გულშია
ის აკვანი ასვენია
და ჯერ კაცთაგანს იქ ჩასვლა
არაფის გაუბედნია.

**

მარტო ერთნი სირინოზნი
იმ აკვანს გარს ეხვევიან,
მარტო იგინი გრძნეულნი
დასტრფიან და დამღვრიან.

**

ამბობენ, — თანარ-დედოფალს
ის აკვანი იქ ჩაუდგამს,
და ერს თვისთა ცრემლთ წადენით
ტბა კარვად ზედ გადუბურავს.

**

ამას კი აღარ ამბობენ, —
აკვანში ვინ ჩააწვინა,
ან თვით ერმა თვისი ცრემლი
ზედ ტბად რისთვის დაადინა...

**

იქნებ, აკვანში ის ყრმა წვეს,
ვისიც არ ითქმის სახელი,
ვისაც დღე და ღამ ჰნატრულობს
ჩუმის ნატვრითა ქართველი?

**

თუ ესე არის, ნეტა მას
ვაეჯაცსა სახელოვანსა,
ვისაცა ხელი პირველად
დასწვდებოდა იმა აკვანსა!

**

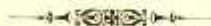
თუ ესე არის, ნეტა მას
დედასა სახელ-დებულსა,
ვინც იმ ყრმას პირველ მიაწვდის
თვის ძუძუს, მადლით ცხებულსა!

ქართველის დედას

„აწმყო, მთხელი წარსულისაგან
არის შობილი მომავლისა“.
ლევინიკი.

ქართველის დედაო! ძუძუ ქართველისა
უწინ მამულსა უზრდიდა შეილსა;
დედის ნანასთან ქვითინი მთისა
მას უმზადებდა მომავალ გმირსა...
გაჭკრა ის დროცა!.. დიდმა ნაღველმა,
კირთების ქვეშე დაჩაგრულ ბედნა,
სრულად მოვიკლა სიცოცხლის ძალა,
თვით შენი შეილიც ჩრდილიდ შესცვალა.
მითხარ, — სადღაა მამა-პაპური
მხნეობა, ხმალი, მკლავი ქველური,
სახელისათვის ამაჟი თრთოლა,
მამულის მტერთან შედგარი ბრძოლა?
მას ნულარ ვსტირით, რაც დამარხულია,
რაც უწყალოს დროთ ხელით დანთქმულია...
მოვიკლათ წარსულ დროებზედ დარდი...
ჩვენ უნდა ვსდიოთ ახლა სხვა ვარსკვლავს,
ჩვენ უნდა ჩვენი ვშვათ მყოობადი,
ჩვენ უნდა მივსკეთ მომავალი ხალხს...

აქ არის, დედაე, შენი მაღალი
დანიშნულება და საღმრთო ვალი!
აღზარდე შეილი, მიეცე ძალა სულს,
საზრდოდ ხმარობდე ქრისტესა მცნებას,
შთაბგონებდე კაცთა სიყვარულს,
ძმობას, ერთობას, თავისუფლებას, —
რომ სიკეთისთვის გული უთრთოდეს
და მოძაღლისთვის ბედთანა ბრძოდეს...
მენდე, მოაღებს ნერგს, შენგან დარგულს,
და მოგვეცემს ნაყოფს ვით კაცი კაცურს.
დედაე! ისმინე ჭართელის ვედრება:
ისე აღზარდე შენ შეილის სული,
რომ წინ გაუძღვეს ჭეშმარიტება,
უკან ჰრჩეს კვალი განათლებული.

მ. აბხ...

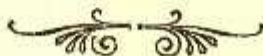
ღმერთო!.. აკურთხე ამ ყრმისა ძალნი,
ხალხთ სამსახურად მიეცი ღონე,
აღუხსენ ხედვად მშიშარნი თვალნი,
ტანჯვის ნუჯეშა მას შთააგონე.

**

ღმერთო!.. მოჰმადლე მადლი ზეცისა,
შთაბერე ყრმისა ძლიერი სული,
რათა შეიქმნეს თავის ერისა
მოძმე ერთგული და მოყვარული.

**

ღმერთო!.. თან სდევდე უსუსურს ბაშვსა
რომ დღენი ისე არ დაეღიოს,
მინამ ტანჯვისა ცრემლი თვის ხალხსა
კოტათა მანინე მან არ მოსწმინდოს...

ნ ა ნ ა .

ნანა, შეილო, ნანინა!
ნეტა რამ შეგაშინა?
რაზედ შეჭკრთი, მტირალნი
რისთვის მომაპყარ თვალნი?
ჯერედ ხომ შენი ბედი,
გრძნობა წინა-მორბედი,
არ უბატავს მაგ შენს თვალს
ქართველთაღმე ღვთიურს ვალს!..
მაშ, რალამ შეგაშინა?
ნანა, შეილო, ნანინა!

ჯერ მინამ ხარ ყმაწვილი,
მინამ დრო მოგესწრება,
ისწრაფე, შეილო, ძილი,
ისწრაფე განსვენება!
მოვა დრო, გაიზრდები,
მკლავი გაგიმაგრდება,
შეილო, ყრმობის სიზმრები
ბრძოლაზედ შეგეცვლება.
არ შემიდრკე მაშინა,
ნანა, შეილო, ნანინა!

ჰნახავ ჩვენს ბედშობას,
ჩვენს ერთობას დაკარგულს,
ჩვენსა წამხდარს გმირობას
და მამულს დაობლებულს...
აინთვ ცუცხლით გული,
მტერსა დაეცი მებად,
ან, ვით შეილი ერთგული,
დააკვდი მამულს მსხვერპლად!
    არ შეშიდრკე მაშინა,
    ნანა, შეილო, ნანინა!

დედათა გული ჩვილი
მამულისთვის მაგრდება,
რად მიჩნდა იგი შეილი,
თუ მისთვის არ მოჰკვდება!
ვისაც ძე არ შეუკლავს,
როს მამულს სჭირებია,
შეილო, იმ ვაგლახ დედას
შეილი არ ჰყვარებია!
    მე ისე არ წავხდები,
    ნანა, შეილო, ნანები!

ჩემის მამულისათვის
მე ჩემა ძუძუს გაწოვებ,
მისის სიკეთისათვის,
გაგწირავ და გაბრძოლებ...

მას დედის ძუძუ ტკბილი
შხამადაც შერგებია,
მამულისთვის სიკვდილი
ვისაც დაჰზარებია!...

შენ ისე არ წახდები,
ნანა, შვილო, ნანები!

იციოდე, ვგ სიკვდილი
შეტა დიდი რამ არი!
უკვდავი არის შვილი
მამულისთვის მომკვდარი!
მამულს მიგცა ზეცაშია
და, თუ ზედ დააკვდები,
ნუგეშ იცეს დედამა,
რომ კაცი კაცად ჰყვდები.

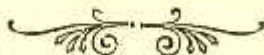
ნუგეშს ვიცემ მაშინა,
ნანა, შვილო, ნანინა!

სიკვდილის წამში მამულს,
შვილო, შენ გაუღიმებ,
რომ სისბლს, მისგან მოცემულს,
მასვე გმირებ უბრუნებ.
აღსრულები ღიმილით,
რომ მამულს არ უმტყუნე
და შენ შენის სიკვდილით
მის სიკვდილი დასთრგუნე.

გაიხარებ მაშინა,
ნანა, შვილო, ნანინა!

თუ ვგრე შენ მოჰკედები,
ნუ გინდა ნურა ძეგლი,
ისეც უკვდავ იქმნები,
ვით დედის შენის ცრემლი!
ჩემი ნანა ეს არი,
შვილო, მას უერთგულდ,
რაც მე სიტყვით გითხარი,
შენ საქმით აღმისრულდ!
ნანა, მამულის მსხვერპლო,
პაწაწინა ქართველო!

კოეტი.

მისთვის არ ვმღერ, რომ ვიმღერო,
ვით ფრინველმა გარეგანმა;
არა მარტო ტკბილ ხმათათვის
გამომგზავნა ქვეყნად ცამა.

**

შეცა მნიშნავს და ერი მზრდის,
მიწიერი—ზეციერსა;
ღმერთთან მისთვის ელაპარაკობ,
რომ წარვუძღვე წინა ერსა.

**

ღიდის ღმერთის საკურთხეველის
მისთვის ღვივის ცეცხლი გულში,
რომ ერისა მოძმედ ვიყო
ქმუნვასა და სიხარულში;

**

ერის წყლული მაჩნდეს წყლულად,
მეწოდეს მის ტანჯვით სული,
მის ბედით და უბედობით
დამედაგოს მტკიცე გული...

**

მაშინ ციღამ ნაპერწკალი
თუ აღმიფეთქს გულში ცეცხლსა,
მაშინ ვიმღერ, მხოლოდ მაშინ
მოვსწმენდ ერსაც ტანჯვის კრემლსა!

ღეღა და უვილი.

(გუბლენი პეტრე ნაკაშიძეს)

გაგვიძღე, ბერო მინდავე, ზუბელი შობი მგლიხთო,
გაიკოლიე უმცროსნი, ვსაეც თავი აქვს ცდიათო.
საღბური ამბევრა.

აჰა, იმ დროთგან ერთი სახე ამოდებულნი,
რომელნიც ერთად გვინატრია უცხოეთში ჩვენ,
რომელთ იმედი, ღვთიურ სხივით გაბრწყინვებულნი,
დღესაც გულში გვაქვს მტკიცე სჯულად, ძმაო, მე
და შენ.

იმ დროთ ავხადე ერთი კუთხე დიდის ფარდისა
და ეს ვიხილე, — მომიტყევე მე სითამამე...
ეს არს ნაყოფი ცხოვრებისაგან შობილ დარდისა, —
ამით მამართლე, შიილე და ნუ გამკიცხავ მე.

(სცენად არას ოთახი, რომლის ფანჯრებიც კუბას გადა-
ქურებენ. ერთ მხრივ ტაბატზედ ლოვიში წევს სწეული, და-
ლიან მოხუცებული და მოხუცებული დედა)

ღეღა

თუმცა სიცოცხლე სწეულთათვის წვალეზა არი,
მაგრამ, ჰე ღმერთო, გმადლობ, ამ დღეს რომ შემე-
სწარი,

და აქამომდე არ მოჰკვებთე ჩემი ცხოვრება:
ჩემი მამული, საქართველო, დღეს მიცოცხლდება!
ხალხი აზვირთდა, ხალხი აღსდგა, ხალხი მოქმედობს,
ერთი ზღვიდამა შეორეხდე ერთს ფიქრსა მფიქრობს,
და ეგ ფიქრია ჩვენის ქვეყნის თავისუფლება!...
დიდია ხალხი, როს ეს გრძნობა წინ წარუძღვება!
ერთი შვილი მყავს საყვარელი და სანატრელი,
იგია მარტო თავის დედის ნუგეშ-მცემელი,
იგია ჩემი სიცოცხლელი და სიხარული,
იმითი მიღვა უძღურს ტანში უძღურს სული,
ჩემის სიბერის მისაყრდომად ის-ღა მშთენია, —
მაგრამ, მამულო, წაიყვანე, დღეს ის შენია...

(შეწუხებული ჩაღიქრება და მცირეს ხანს შემდეგ იტყვის)
ის დღეა დღეს, რომ მამულს ვუძღვნა ძის სიყვარუ-
ან ძეს შეეწირო საყვარელი დიდი მამული... [ლი,
ამ ორის გრძნობის ბრძოლა გულმა ვით გადიხადოს?
ძის სიყვარული, თუ მამულის — რომელი დასამოს?...
ეჭა, ამ დღისთვის გაგიზარდე, მამულო, შვილი,
სიცოცხლე მავეც, რომ შეიძლოს შენტვის სიკვდი-
ლი...

დედის-ერთა მყავს, მაგრამ შენტვის მე მას ვშორდები.
ვინ იცის, შვილო, რომელს ველზედ მტრისგან მოჰ-
დამტირებელი დედა ახლო არ გეყოლება, [კვდები?
მის ცხარე ცრემლი სისხლიანს მკერდს არ გეპკურება,
დედისა ხელით ვერ შეიხვევ განგმირულს გულსა

და ეგრედ შენს თავს მტლად დაუდებ შენსა მამულ-
შენს სიკვდილშია ჩემი ვაიცი და ნეტარებაცი, [სა!...
მისთვის რომ მე ვარ დედა შენიცი და ქართველის დედაცი:
ვით დედა-შენი იმ სიკვდილით შენით ვივადებ,
ვით ქართველის დედა ვინეტარებ და ვისახელებ.

(ჩაღიქრდება და მცირე ხანს შემდეგ)

თავისუფლებავ, შენ ხარ კაცთა ნავთ-საყუდარი,
შენ ხარ ჩაგრულის, წამებულის წმინდა საფარი,
შენ ხარ მშვიდობა და სიპართლე ამა ქვეყნისა,
შენ ხარ აღმზრდელი დეთაებამდე კაცთ ბუნებისა.
მტარვალთა თქმითა, ოდითვე ხარ შენ აკრძალული,
ხე ცნობადისა, ედგმს რგული, შენი ხე იყო;
მაგრამ სამოთხეც, ყოველისფრით აღსავეს, სრული,
პირველ კაცთათვის უშენოთა არა რა იყო.
რა განიცადეს იმათ შენთა მადლთა უხვება,
მსწრაფლ აღვიარეს, ჰოი ღმერთავ, თაყვანებითა;
მსწრაფლ მოვიპოვეს: ფასად მისცეს თვის უკვდავება
და სამოთხეც სთმეს სრულის მისის ნეტარებითა.
ეგრედ ნაშოვნნი რად წაგვერთვი მოსავთა შენთა?
რალად ჰღვრის დღესაც შენთვის სისხლსა ადამიანი?
რად შეიღებე კაცის სისხლით, საშიშრად ჩვენდა,
და რისთვის დახვალ ამა ქვეყნად პირ-სისხლიანი?
თვით ხარ მშვიდობა, უხვად მადლთა ქვეყნად მომფენი,
მაგრამ სისხლით კი იკვლევს გზასა მძებნელი შენი!

რად არ შენდება უსისხლოთა მისი ტაძარი,
მისი, რომელიც თვით მშვიდობის ღვთაება არი?...

შვილი (შემოდის გახარებული)

მოვიდა ჩვენი სანატრელი, დედავ, ამბავი:
ჩვენი ქვეყანა, საქართველო, გაღვიძებულია,
მთელი კავკასი, მტერზედ რისხვით აღმომქმინავი,
ერთისა აზრით, ერთის გრძნობით აღვღვებულა.
მომილოცნია!... გაგვითენდა ძლივს ბნელი ღამე!...
მაგრამ შენ სწუხარ, თითქო ამ თქმით მე ვერ გაამე.

დედა

მე ვწუხვარ მარტო მასზედ, რომე ჩემს სიბერესა
სანუგეშებლად მხოლოდ ერთი მოეცა შვილი,
მე ვწუხვარ მასზედ, რომე ჩემს მამულს ამ ნეტარს დღესა
მხოლოდ და ერთი შეაკვდება ჩემგან შობილი.
ვაი, რომ ჩემის სიკოცხლისა მზე მაშინ ჩადის,
როცა ამოდის ჩემის ქვეყნის მზეი დიადი!...
ვაი, რომ ბინდი დღეთა ჩემთა სიკვდილს მიქადის,
როს ჩემის ხალხის დიდებისა სჩანს განთიადი!
ამაზედ ვწუხვარ... მაგრამ ამას რაღა ეშველოს?
ღმერთს მარტო ერთს ვსთხოვ, მკვდარი დედა ძემ
ასახელოს.

შვილი

როგორ? მეც მგზავნი საომრად, დედის ერთასა,
რომ თავი დაესლო მანულისა ჩვენის სახსნელად?

დედა

სულზედა დიდი ცოდვა უნდა ედვას დედასა,
რომ შვილი ამ დროს არ გაგზავნოს ძმათა საშველად...
ღმერთმა გვაწოროს, შვილო ჩემო, იმა სირცხვილსა,
რომ შენ შინ იჯდე, ოდეს სხვანი იხოცებიან.
ვინც მამულისთვის არ იშეტებს თავისა შვილსა,
მას შვილი თვისი, ჩემო კარგო, არ ჰყუარებიან...
ვაჟ-კაცად იყავ, — ჩემი თხოვნა არის მხოლოდ ეს.

შვილი

არას დროს არა მყვარებიხარ ისე, როგორც დღეს,
შენ, დედა ჩემო!... რისაც მნუკავ, აღვისრულდება...
შენგან შობილი შვილი განა მხდალად მოკვდება!

(ისმის გარედგან ჯარების ხმაურობა, შვილი ეანჯარას მივარდება)

დედა (თავი! თავად)

არ იცი, შვილო, როგორ მიღირს მე ეს სიტყვები,
და ვერც შეიტყობ მაგას ჩემგან, ისე მოკვდები...

იმ დრომდე სულსა დანაშთენსა ღონეს მოფუკრებ,
ვიდრე საომრად, შვილო ჩემო, შენ გაგისტუმრებ,
რომე სიკვდილშა ჩემშა უცებ არ დაგაბრკოლოს,—
და შერე კი, ვგრძნობ, ბელი ზემი მომიღებს ბოლოს.

(ისშის ჯარების სიმღერა ორ-პირად)

„ქართველო, ხელი ხმალს იკარ,
დღე გათენდა დიდებისა,
თოფ-იარაღი აისხი,
დრო მოდის გამარჯვებისა.

მამულის დახსნის დღე არია,
ქვეყანა გვრუკავს შველასა,
თავისუფლების შოვნაი
სჯობს საშოვნელსა ყველასა.

მამულის დამხსნელს ვაჟკაცსა
ხმალი და გული სდომია,
ვაჟკაცის გამომჩენელიც
მტერთან გულდაგულ ომია.

მამულის დახსნის არ მდომი
თავის თავისა მგზობია,
ძმანო, შინ უღლით სიკოცხლეს
ომში სიკვდილი სჯობია.

მაშ, მამულს თავი შევსწიროთ
საშველად, გამოახსნელად,
თუ მისთვის დავიხოცებით,
ჩვენ ის გვეყოფა სახელად.

ქართველო, ხელი ხმალს იკარ,
დღე გათენდა დიდებისა,
თოფ-იარაღი აისხი,
დრო მოდის გამარჯვებისა“.

(ქუზილამ ისმის დედა-კაცების და სოფლის პატარა ბიჭების ძახილი: „ჯარს გაუმარჯოს, ჯარს გაუმარჯოს“. ისმის კიეინა და ხმაურობა).

დედა (აღელვებული)

მიმიყვა, შვილო, დამანახვე ქვეყნისა მხსნელნი,
რომ მით დავიტკბო დღენი ჩემნი უკანასკნელნი.

შვილი (ჩამოიყვანს ლოკინიდან დედას, შეუჯდება მხრებში და მიიყვანს ფანჯარასთან)

შეხე, დედილო, ამ განწირულ ცმაწვილ-კაცობას,
ისე მიდიან სასიკვდილოდ, როგორც დღეობას.
(დედა, რა დაინახავს ჯარს, ცრემლს ვერ იმაჯრებს დასტირის)
შეხედე, ხალხი რა რიგ ლოცვით ჯარსა აცილებს,
დიდი, პატარა მხიარულობს, შენ რა გატირებს?

დედა

ღმერთმა კურთხევა დიდ საქმეში წინ წაგიმძღვა-
როთი
ჩვენ-კი, დედებმა, ღვთის წინ უნდა ცრემლები ვღვა-
როთ,

რომ ჩვენ შეგვეასწროს, მამულისთვის თავ-დადებულნი
კიდევ გიხილოთ შინ მოსულნი, გამარჯვებულნი.
მიმიყვა, შეილო, ლოგინთანვე, მუხლი მეჭრება.

(შეილს დედა უკანვე მიჰყავს)

ვაიმე, შეილო, რამდენს დედა აუტირდება,
როს ველარ ნახავს თავის შეილსა უკანვე მოსულს!..

შვილი

რა ვუყოთ, თუ კი სხვა გზით შევლა არა აქვს მამულს!

(ამ დროს ერთი ცხენოსანი მოადგება ფანჯარას და გა-
რედამ იძახის)

ცხენოსანი

კიაზო, წამო!.. რაღას იცდი, გვიგვიანდება,
დრო საშური... ჩვენ ძემბს ჩვენით მშველი აკლდება.

შვილი

აჰა, მოედღივარ! აბა, დედი, მოიეც გული!
ჩემგან—მეომარს, შენგან შეილსა ითხოვს მამული.

(დედა გადაეხვევა შეილს და გულზედ მიიკრავს)

მშვიდობით, დედი! შენ ჩემზედა ნუ დალონდები,
კოცხალი მოვალ, თუ არა და ისე მოვკვდები,
რომ ჩემს სიცოცხლეს ამჯობინო ჩემი სიკვდილი...
ნუ სტირი, დედი! გზათა ვდგევარ, დამლოცე შეილი.

დედა

ვაი შენს დედას!... მოვიდა დრო განშორებისა და გული მიმდის... უძლურია გული დედისა... მაგრამნუსწუხარ, გადამივლის... შეილო, მშორდები? ვაი თუ მოვკვდე და ვისგანღა დაფიტირები?...

(სტირის და უფრო მაგრად გულზედ მიიკრავს შეილს. მერე უეცრად ხელს ანებებს და ხარ-დაცემულსავეით თვალში თვალს უყრის და მცირეს ხანს ამ ყოფით არის)

დედა

დედა არ გიყვარს, დედა შენი მოხუცებული?

შვილი (გაოცებით)

მერე რო მიყვარს?

დედა

მასთან დარჩი!

შვილი

მერე მამული?

დედა (თითქო ებლა გააანუნღაო)

მართლა მამულია... იგი უფრო საყვარელია, მაშ, წადი, შეილო... ღმერთი იყოს შენი მხსნელია... მაგრამ, ეიშ! მე რომ უშენოთა მარტო მოვკვდები, ვიღა დამმარხავს?... წადი... წადი... ნუ გვიანდები...

შვილი

ეჰა, მამულო! შენის ტრფობის ძალსა ღვთიურსა
რა დაუდგება? კლდის სიმაგრეს აძლევ უძლურსა...
ოდეს შენდამი, სიყვარული დაიძვრის გულში,
დედაც კი შვილის სიყვარულს ჰკლავს, შენს სიყვა-
[რულში!

რა სხივოსანი შენი შუქი აღმობრწყინდება
კაცისა გულში, ყველა გრძნობა მასწია ჰქრება,
ვითა მზის შუქში უმცირესი მნათობა ცისა,
ვითა ზღვაშია, დაცემული წვეთი წვიმისა.
მშვიდობით, დედი! ძნელი არის შენი დათმობა,
მაგრამ უფრო რე ძნელი არის მამულის გნობა.

(შვილი ვადის)

დედა (დასვე მიხდილი გადაიქცევა ლოგინ-
ზედ და სულთ-მობრძავე ამბობს)

ვაიმე, შეილო!... შენს წასვლასთან მიქრება ალი
ჩემის სიცოცხლის... უშენოთა ძნელია ყოფნა...
დიდხანს ებრძოდა შვილის ტრფობას მამულის ვალი,
ვალმა აჯობა, მაგრამ ძვირად დამიჯდა ჯობნა.
სულიც ამომდის... არ ყოფილა ძნელი სიკვდილი,
როცა შენ—შენი აღასრულე... მამული... შვილი!...

(კვდება)

კითხვა-პასუხი.

კითხვა.

კარგი რაჟა ხარ, ჩემო ქვეყანავ,
ლამაზად მორთულ და მოკაზმული;
მაგრამ რამდენადც მშვენიერი ხარ,
იმდენად უფრო მიკვდება გული.

გიშერ და მშერა კვლავ სწყურიან თვალს,
გისმენ და სმენით ყური ვერ სძლება;
მაგრამ რამდენადც საყვარელი ხარ,
იმდენად უფრო გული მიკვდება.

რა დაგრჩენია კვლავ სანატრელი?
ღვთისგან რა არ გაქვს მომადლებული?
მაგრამ რამდენადც მიდლით სავსე ხარ,
იმდენად უფრო მიკვდება გული.

ვინ მოგმართოს შენ და წინ არ დახვდეს
შენი სიმღიდრე, შენი უხვება;
მაგრამ რამდენადც მდიდარ-უხვი ხარ,
იმდენად უფრო გული მიკვდება.

მარტვი, რად არის იქ გულთა კლომა,
სად სიცოცხლეა გახარებული
და რამდენადც შენ ცხოველ-მყოფელ ხარ,
იმდენად უფრო რად კვდება გული?

პასუხი.

მე სამოთხე ვარ და თქვენ კი, თქვენ კი!..
ვაი, ძე ჩემი ბედ-კრულ, უძლური!..

იქ თვით სამოთხეც ჯოჯოხეთია,
სად თვის შხამს ანთხევს მტრობა და შური.

საყვარელი ვარ... ჩემს მზიან ჩრდილში
სიყვარულს უნდა თვის ტახტი ედგას
და, ვაი, ამის სანაცვლოდ თქვენ კი
ერთმანეთს აყრით კრულევას და წყევლას!

მადლით სავსე ვარ და, ვაი, ჩენს შვილს
ეგ მადლი ჩემი ვერ უშენგვია
და ან იქ რა ჰქმნას თვით წმინდათ წმინდამ,
სად ცოდვას მადლი დაუძლევია?

მე მდიდარი ვარ და თქვენ კი, თქვენ კი...
ლუკმა-ნატრულნი ერთმანეთსა სჯამთ,
მე ტკბილ ცხოვრების წყაროსა გაწვდით
და ვაი თქვენ კი ძმა-ძმის სისხლსა სვამთ!..

იქ თვით სამოთხის წალკოტი, მდგლო
უდაბნო-ღაა ჭრგებ-ურწყული,
სადაც არ აბნევს თვის წმინდა ნამსა
სული მართალი და წრფელი გული.

მ ა მ უ ლ ს .

მას აქედ, რაკი შენდამი ვცან მე სიყვარული,
ჰოი, მამულო, გამიკრთა მე ძილი და შეება!
შენს ძარღვის ცემას მე ყურს ვუგდებ სულ-განაბული,
ჩემი ღამე ეგრედ თენდება და დღე ღამდება.

დაჟინებითა ფიქრი ფიქრზედ მოდის, გროვდება,
გრძნობა გრძნობაზე შეუპოვრად იძვრის ჩემს გულში,
და მე არ ვჩივი,—მისარიან, რომ ეგრედ ჰშრვება
ჩემი ცხოვრება შენსა ფიქრში, შენს სიყვარულში.

მაგრამ, მამულო, ჩემი ტანჯვა მხოლოდ ის არი,
ის არის მხოლოდ სავალალო და სამწუხარო,
რომ შენს მიწაზედ ამდენ ხალხში კაცი არ არი,
რომ ფიქრი ვანდო, გრძნობა ჩემი განუზიარო!...

ჩემო კალამო.

ჩემო კალამო, ჩემო კარგო, რად გვინდა ტაში?
რასაც ვმსახურებთ, მას ერთგულად კვლავ ვემსახუ-
როთ,
ჩვენ წმინდა სიტყვა უშიშრადა მოვფანოთ ხალხში
ბოროტთ საკლავად, — მათ სულთ-ხდომიას სვირს ვუ-
ყუროთ.

თუ კაცმა ვერ სცნო ჩვენი გული, ხომ იცის
ღმერთმა,
რომ წმინდა არის განზრახვა და სურვილი ჩვენი:
აგვიყოლია სიყრმიდანვე ჩვენ ქართულის ბედმა
და დაე გვძრახონ, — ჩვენ მის ძებნით დავლიოთ დღენი.

ჩემზედ ამბობენ: „ის სიძვეს ქართველისას ამბობს,
ჩვენს ცუდს არ ჰმაღავეს, — ეგ ხომ ცხადი სიძულ-
ვილია!“
ბრიყვნი ამბობენ, კარგი გული კი მაშინვე სცნობს —
ამ სიძულვილში რაოდენიც სიყვარულია!

გ ა ზ ა ფ ხ უ ლ ი .

ტყემ მოისბა ფოთოლი,
აგერ შერცბალიც ქყივის,
ბაღში ვაზი ობოლი
მეტის ღხენითა სტირის.

—

აყვავებულა მდელი,
აყვავებულან მთები;
მამულო საყვარელი,
შენ როს და აყვავედები?

ირლანდიის აღმნიშვნა

(ტომას მურისა)

არ დაგივიწყებ, არა არა... ვიდრე ჰფეთქს გული,
ვიდრე მიდგია ძარღვში სისხლი და პირში სული!
ვიდრე სიცოცხლის ჩემის ძაფი სრულ არ გაწყდება,
შენი, სამშობლოვ უბედურო, ხსოვნა მექმნება.
ჰოი, ტანჯულო! მაგ მწუხარის სახით შენითა,
უიმედობის წყლულით გულში, თვალში ცრემლითა
შენ უტკბესი ხარ ჩენთვის ყოველ იმა ქვეყნებზე,
თავისუფლების რომელთა ათბობს მშვენიერი მზე.

შენ რომ, ვიშ ტურფავ, იქმნე ისე ძლიერ მორკმუ-
თავისუფალი, ბედნიერი და დიდებული, [ლი,
როგორც ოცნებით დღე და ღამე მე მენატრები—
რა რიგ ამაყის სიხარულით თავს მოგველები!
თუმცა დიდების სვითა შენით მე დავსტკბებოდი,
მაგრამ მაშინაც მეტად მე ვერ შეყვარებოდი,
ვით მიყვარხარ დღეს სვედიანი, მკმუნვარ-მწუხარე,
გულ-დაკოდილი, მოღრუბლული და მგლოვიარე.

დღე, დაგიტრგუნოს მტერმა შენმა თავისუფლება,
დღე, დაგდვას კისრად მძიმე ხუნდი, მძიმე კირთება!
ხოლო რაც უფრო მწუხარედა ჩვენ წინ იქმნები,
მით უფრო მეტის გულის წვითა შენ გვეყვარები.

ვით არ აღვენთვით სიყვარულით შენდამი ჩვენა,
როს, ვითა თვისთა შვილთ ფელქვანი, გვაწოვებ შენა
შენსა უბიწო, წმინდა სისხლსა, რომელიც არი
მწვაფის ტკივილით შენის წყლულით გადმომდინარი!

* * *

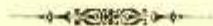
შენმის, მესმის სანატრელი
ხალხთ ბორკილის ხმა მტვრევისა!
სიმართლის ხმა ქვეყნადა მჭუხს
დასათრგუნვად მონებისა.

აღნიტაცებს ხოლმე ის ხმა
და აღმიგზნებს იმედს გულში...
ღმერთო, ღმერთო, ეს ხმა ტკბილი
გამაგონე ჩემს მამულში!

ი ა ნ ი ჩ ა რ ი .

აგერ რაზმიდამ ისკუბა ყარაბაღულმა მერანმა,
შორსა გაჰთანტა თრთოლოით ხმა მისმა რაბტისა ჟღე-
რამა...
მიჰქრის, მიჟროინაეს, მიჰეჟავს, უკან მისდევს მტვრისა
მასზედ ჰზის ივერიელი ჭაბუკი, ვინმე ჩაუჭი. [ბუჭი,
აგერ უეცრად რაღამაც ჰაერში გაიკრიალა,
თურმე მან თოფი თავისი შეაგდო, შეატრიალა,
მერე ლამაზად ხან მარცხნივ, ხან მარჯვნივ გადმო-
წვებოდა,
ხან ცხენიდამა ჰხტებოდა, ხან ზედვე შეჰფრინდებოდა.
შვენოდა იგი ჭაბუკი ცხენზედა ვით ალვა რგული,
მაგრამ ნე, მის მჭვრეტელს, ნაღვლით ამერია სული,
გული...
ვსთქვი, თუ ვისთვის შენ კისკასობ, ვისთვის იჩენ
სიმარდესა?
შენი რაა, რომ ამშვენებ შენს დამლუპველს ოსმა-
ლეთსა?
შენს სიმარდეს, სიჩაუქეს, ქართლი შენი არ დაჰყურებს,
მეფე შენი თავის ქებით ჭაბუკს გულს არ გინაღისებს!...

მ ლ ე გ ი ა .

მკრთალი ნათელი საესე მთვარისა
მშობელს ქვეყანას ზედ მოჰტყუნოდა
და თეთრი ზოლი შორის მთებისა
ლაქვარდ სივრცეში დაინთქმებოდა.

არსაიღამ ხმა, არსით დახილი!!...
მშობელი შობილს არრას მეტყოდა,
ზოგჯერ-კი ტანჯვით ამოდახილი
ქართველის ძილშია კვნესა ისმოდა!

ვიდექ მარტოკა... და მთების ზრდილი
კვლავ ჩემ ქვეყნის ძილს ვალერსება,
ოხ, ღმერთო ჩემო! სულ ძილი, ძილი,
როსლა გვეღირსოს ჩვენ გაღვიძება?!...

სტიროდეთ!

(ლორდ ბაირონის ებრაული მელოდია)

ოხ, სტიროდეთ მათ, ვინცა სტირიან
მდინარეებზედ ბაბილონისა,
მათ, ვისც ტაძარნი ნანგრევ არიან,
ვისიც მამული სამშობლოისა
არა რა არს რა, გარდა სიზმრისა!
სტიროდეთ მსხვრეულს იუდის ჩანგსა!
სტიროდეთ... სადაც ღმერთი იმ მტირალთ
იმყოფებოდა, იმა აღაგსა
არიან, ვისაც ღმერთი არა ჰყავსთ.

რომელ წყაროში დიდ ისრაილი
დაიბანს თვის ფეხს აღსისწლებულთა?
როს იგალობებს კვლავცა სიონი
ღრმა სიტკბოებით ხმათ აღვსებულთა?
ან მელოდია როს კვლავ იუდის
გამოაცოცხლებს ისევ იმ გულთა,
რომელნიც სმგერდნენ მის ციურ ხმისთვის?
ტომო, ფეხითა სვლით მოწყლულითა,
ტომო, გულითა დაღალულითა,
ვით აღჟრინდები საშვიდო აღგილს?
შელას აქვს ხვრელი და თვის ბუდე ჩიტს,
კაცსა—სამშობლო და ისრაილსა
არა რა, გარდა თვის საფლავისა!

თ. ნიკოლოზ ბარათაშვილზედ

ცუჯით ზომ მანეტ არ ჩაიუღოს ეს განწირული სულის კვეთება,
 დიგზა უვალი, შეხვან თელილი, მერანო ჩემო, მანეტ დარჩება,
 ნ. ბარათაშვილი.

აღარა გეყვება!... უღწრთო იყო შენი სიკვდილი!
 ვინ უწყს, რადენი საუნჯენი დაეპარხეთ ჩვენა,
 ეგ მტკიცე გული, სიყვირულის სხივ-ქვეშ გაშლილი,
 რაოდენ გრძნობით, ჯერ უთქმელით, ჩვენ ჩაგვესვენა?
 ვინ იცის, თანა რაოდენი წარღვე ფიქრნი?
 მათ მნიშვნელობა დაგვეკარგა ჩვენ საუკუნოდ...
 რაოდენ იმედთ და ნუგეშთა კოკრად ყვაფილი
 ჩასტკენენ შენს გულში განუშლელად, ეგრე უდროოდ?
 არა დედ-მამა, — მაგ სიკვდილით დამბლდა ვრი!...
 ვისღა მივანდოთ ჩვენი გრძნობა, ტანჯვა და ლხენა?
 მაგრამ, პოეტო საყვარელო, ხარ ბედნიერი,
 რომ შენი ლექსი სიკვდილითაც არა გკლავს შენა.

გ უ თ ნ ი ს   ლ ე ლ ა

„ბადი-ვამოდო, გლთამო,
ღირდებო, ბასი უთბარო“.

ერთს ბედ ქვეშა ვართ, ლაბავ, მე და შენ,
წილად გვარგუნეს შავი მიწა ჩვენ.
ერთგულად ვჭიმოთ ქაპანი ჩვენი,
უსიხარულოდ დავლიოთ დღენი,
ბელტი ბელტზედა გადავაწვინოთ
და შრომის ოფლი მიწას ვაწვინოთ.
ნუ დამიღონდი!... შენი უღელი
ჩემს უღელზედა არ არის ძნელი:
მეც შენებრ მიწას დავჯურებ თვალით,
რადგანაც ზეცა წამართვეს ძალით;
შენებრ მეც მელის მიწა ვით მსხვერპლსა,
სიკვდილის შემდეგ დასავიწყელსა.
შენ პირუტყვი ხარ და მე მეტყველი?!
ეგ, ჩემო ლაბავ, ნუ შეგშურდება...
რად მინდა ხმალი, თუნდ იყოს მჭრელი,
თუ სიშართლისთვის დამიჩლოუნგდება?
აბა, რას გვარგებს ჩვენ ის გუთანი,
რომე აჩვიოს მარტო მიწანი

და არ მოსთხრიდეს ძირით იმ ბაღას,
 რომელიც უშლის თესლსა ამოსვლას?
 მე ჩემის ქირის, ჩემის წუხილის,
 ჩემის კაცობის გულის დუღილის
 სიტყვანი გულში მებადებთან,
 მაგრამ გულშაფვ უხმოდ ჰკედებთან.

შენ ვერ გაიგებ მეტყველის ტანჯვას,
 როცა სიტყვასა მართალს გულში ჰკლავს!...
 აქ მენდე, ლაბბე, ჩემი უღელი
 შენს უღელზედა უფროა ძნელი.
 მაშ, რა გაღონებს?... გასწი ქაპანსა
 და გაიტანე გუთანი ბოლოს,
 ნუ უღალატებ ძველს ამხანაგსა,
 ის შენ აცხოვრე, მან შენ გაცხოვროს!...

მ უ შ ა.

I

გოლვიან დღესა ტფილისშია შუა ბაზრისკენ
მე ჩამივლია... ჩემო მუშავ, მინახვიხარ შენ
კედელთან მწოლი, მხურვალე მზე ზედ დაგყურებდა,
ჩუმი ლილიანი შენი ხშირად გულს მიწყლულეებდა.
ნაღვლიან ხმაში სულ ისმოდა შენი ცხოვრება,
დღიურ ლუკმისთვის ტანჯვა, შრომა და მწუხარება.
ვინა ხარ შენა, ჩემო ძმაო? სიღამ მოსულხარ?
ბატონის მათრახს ვერ გაუძვლ, გამოქცეულხარ,
მოშორებულხარ ჯალაბობას, შენსა სახლ-კარსა,
მინდორს, მამულს და შეჩვეულს მიწასა, წყალსა?
თუ უნებლიედ გადმოგტყორცნა მუხთაღმა ბედმა,
ან მოგიტაცა სხვა კაცზედა მაცდურ იმედმა?
აქ სად მოსულხარ?... რაც დაჰკარგე და რაც დასტოვე,
მის შავიერი ტფილისშია, აბა, რა ჰპოვე?...

II

აი ტვირთ ქვეშე მოკაკულხარ, საბრალოვ, შენა!
ოფლი წურწურით პატიოსანს შუბლით გედვრება,
შეგუბებულის სულის ისმის დადლილი ქშენა,
მიხვალ, საწყალო, ტომარის ქვეშ, მუხლთ გეკეცება!..

ვინ შეგიბრალებს?... აგერ მოჰქრის დიდ-კაცის დრო-
 შენს პირდაპირა იგი მორბის დაუდევნელად, [შკა,
 აგერ წამოგწვდა, დაგეჯახა,—და, როგორც კოკა,
 შენ—კერძო ღვთისა—არ დავინდო დასამსხვრევე-
 ლად...

შენ გარდიქეცი ტომართურთ და გამვლელ ხალხმა
 მაგ შენ ყოფაზედ იწყო უგრძნოდ მალლა ხარხარი....
 რასც მაშინ ჰგრანობდი, ყოველი სთქვა მწუხარმა
 თვალმა:

შენს დუმილშია იყო ღვთისა რისხვისა ზარი!
 იმავე დუმილით მიხველ, წვეა დაუწყე ტვირთსა,
 ძარღვნი გაღურჯდნენ შენს სიხეზე, თითქო სკდებიან,
 სწვევ, ვერ ეწვევი—გეკარგება შენ საზრდო დღისა....
 ხალხი გიყურებს—და არაინ არა გშველიან!...

III

აჰა, მიხვედი, მიუტანე ტვირთი პატრონსა,
 რუსულ ფარაჯის კალთით შუბლზე იწმენდავ ოფლსა...
 განივრად იძვრის დიდი მკერდი სიგრილღშია,—
 იცდი, საწყალო!—შენი ღუკმა იმის ხელშია!...
 ხშირად ამ ღუკმის მთლიად მოცემაც იმას შენთვის
 ვშურს,
 ხშირად ფასს გიკლებს შიშველს, მშიერს, მწყურვალს,
 უბედურს....

„ნუ მიტეხ ღუკმას, — ეუბნები, — ღმერთსაც შეხედე!
 მე ეგვე ღუკმა პირუტყვისავეთ ზიდვით ვიყიდე“.

შენ უღონო ხარ... და უღონოს კაცი იბრძოვებს, მდიდარს მეტს მისცემს, შენ კი გროშზედ შეგვევაჭრება, ვისაც არ უჭირს, მას გააძღობს, — და შენ-კი გიკლებს, შენ, რომელსაცა ერთის გროშით დღე გემატება. ვგრედ დასჯილი უსამართლოდ ბევრჯერ წამოხვალ და, თუ დაღამდა, თავთ დაიდებ ერთგულ კურტანსა და საღმე ქვებზედ მიეგდები იმ ფიქრით, რომ ხვალ ისევ ამ რიგად განაგრძელებ უღმრთო შრომასა.

IV

შენს სიცოცხლესა დაღამებ ესრეთს შრომაში, კაცი კაცურად ვერ იცხოვრებ ვერც ერთსა დღესა... მერე, ვინ იცის, რომელ ქობში, რომელ სარდაფში დაუწყებ ბრძოლას სასიკვდილოდ მოსულსა სენსა. მარტო ვგდები და ლეიბად გექმნება ნამჯა და სახურავად, თუ კი მოგყვა, რუსის თარაჯა!... მარტო იცოცხლებ და მარტოცა, ძმაო, მოჰკვდები! ჯალაბი შენი ვერ დაგასხამს მღულარე ცრემლსა, ვერ დაგტირებენ საბრალონი შენი შვილები, ამაოდ მათკენ სიკვდილის ქამს გაიწვდი ხელსა. მოჰკვდები და მსწრაფლ ჩაგჰედავენ საკაცეშია; უცრემლოდ, ძმაო, ჩაგიშვებენ სამარეშია! ვგრედ უბრალოდ გაფუჭდები, — და ჩვენს ხსოვნასა არაფერი არ მოაგონებს შენს „იქ“ ყოფნასა.

ხმა სამარიაში.

I

სამართალს ფულითი ვსკრადი,
 გროშისათვის კაცს გაუყიდდი,
 თვით ძმას ორმოს გაუუთხრიდი
 და ჩემს ჯიბეს ნელ-ნელ ვზრდიდი;
 საზრდოს გლეხსა წაეართმევდი,
 მშიერს, მწყურვალს დავაგდებდი.
 თუ შიმშილით მოკვდებოდა,
 მე ის არ დამნანდებოდა.
 რაც კი რამ ჰქონდა საწყალსა,
 ჩემს ჯიბეს აძლევდა ხარჯსა;
 ჩემი ჯიბე ვტენე, ვტენე,
 ისე მოვკვდი, ვერ გავტენე.

II

ობლის ვედრება, ტირილი
 ჩემთვის იყო გაუგებრად,
 განა ვიყავ მე გულჩვილი?
 სხვის ტირილი მიჩნდა მღერად.
 წვრილ-შვილნი გლეხთა ქვრივებსა
 შიმშილით ეხოცებოდნენ;
 მათაც კი ვსთხოვდი ფულებსა,

როს საქმისთვის მოვილოდნენ.
ირჩობოდა, კაცს ვხედავდი,
მე შემეძლო მის შორჩენა:
ნის შორჩენას გავბედაუდი,
თუ მესმოდა ვერცხლის ბზენა.

III

თუ არა და ხელსა ვკრავდი
და მას წყალში მე ჩავკლავდი.
ბევრსა საქმეს ამის მხგავსსა
მე ვიქმოდნი შეტად კარგსა.
სიცოცხლეს კარგად ვიცნობდი
და იმ ცნობით ვსარგებლობდი:
დროზედ სიბრძნავე ვიცოდი,
დროზედ თვალის ახილება,
დროზედ სიფიცხით ვიწოდი,
ხანც ვიცოდი დახანტება.

IV

გლახებთან ვიყავ ჭკვიანი,
ტუტუცი ნაჩაღნიკთანა;
უხმოსთან ვიყავ ხშიანი
და უსიტყვო—ხშიანთანა.
ვინც მე შიშით მიყურებდა,
მას ბრაგა-ბრუგს დაფუწყებდი;
და ვინც კი დანიყვირებდა,

მას მე ფეხ-ქვეშ ვუძვრებოდი;
ღმერთმან მომცა მარდი ხელი,
დაუღლეელი თავის ღღეში,
მუნით ცურდებოდა ქრელი
ჩემ გაუმაძღარ ჯიბეში.

V

სულ ჯიბისთვისა ვცდილობდი,
მისთვის კაცსა ტყავს ვაძრობდი;
ეს წყეული ვტენე, ვტენე,
აჰა, მოგვედი, ვერ გავტენე...
რალა გითხრათ? ვიყავ კარგი,
ქვეყნისათვის დიდი მარგი.
არც ვიყავ დიდი, არც მცირე,
ჩემს ღღეში ცრუადა ვსწირე;
არც ვიყავ გლეხი, არც ბეგი;
მაშ რა ვიყავ?—მდივან-ბეგი!
და აწ მეხი გლეხებისა,
ერთგული ყმა ფულებისა
მტვრადა ვდევარ სამარესა,
მოდი, ენდე ცრუ სოფელსა!...
შეიბრალეთ ჩემი გვამი!...
თუ ოდესმე ვინმე მნახეთ,
საიქიოს თუა ქრთამი,
გამახარეთ, ჩამომძახეთ.

ბედნიერი შრი.

ჩვენისთანა ბედნიერი
განა არის სადმე ერი?
მძიმე ყალბით,
ლამაზ ფალბით,
მორთული და მშვენიერი;
უწყინარი,
უჩივარი,
ქედ-დრეკილი, მადლიერი;
უშფოთველი,
ქვე-მძრომელი,
რიგიანი, წესიერი;
ყოვლად მთმენი,
ვით ჯარ-ცხენი,
ნახედნი და ღონიერი.

##

ჩვენისთანა ბედნიერი
განა არის სადმე ერი?
ყველა უნჯი,
ყველა მუნჯი,
გულ-ჩივილი და ღმობიერი;
თვალ-ამბული,
თავ-აკრული,

პირს ლაგამი ზომიერი;
ყველა ყრუი,
ყველა ცრუი,
ჭკვა დამჯდარი, გულ-ხშიერი;
მცირე, დიდი
ყველა ფლიდი,
ცუდლუტი და მანკიერი,
ჩვენისთანა ბედნიერი
განა არის სადმე ერი?
მტვერ-წაყრილი,
თავ-დახრილი,
ყოველად უქმი, უდიერი,
უზღუდონი,
გზა-მრუდონი,
არ გამტანი და ცბიერი;
მტრის არ მცნობი,
მოყვრის მგმობი,
სხვასთან მხდალი, შინ ძლიერი;
არ რის მქონე,
არ რის მცოდნე,
უზრუნველი და მშიერი.

**

ჩვენისთანა ბედნიერი
კიდევ არის სადმე ერი?

რა ვაკეთეთ, რას ვშვრებოდით

ანუ

საქართველოს-ისტორია მეტხრამეტის საუკუნისა.

ერთხელ მე და პაპა ჩემი
ერთს იდგილს შევიყარენით;
ჯერ, როგორც მოგვხსენებათ,
მრავალჯერ დავამთქნარევით.

მერე ვუთხარ:—პაპა ჩემო!
უწინდელი რამ გვაუწყეთ:
რით ვიდიდეთ თავი ჩვენი,
სახელი რით მოვიხვეჭეთ?

მაგალითებრ, მაშინ, როცა
მიიწურა ქართლის ბედი,
როცა მოგვიკვდა ერეკლე,
ის ჩვენის ქვეყნის იმედი,—

რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?
—შენი მტერი!... პირლიადა
დავრჩით და ცას შეგვყუროდით.

მერე, როს მეფე გიორგი
დაჯდა შერყეულსა ტახტზედ,
შინ თვის-ტომნი აუჯანყდნენ,
წამოასხდნენ მტრადა თავზედ, —
რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?
— ჩვენც ერთმანეთს გულმოდგინედ
ვწეწდით და ვიწეწებოდით.

მერე, როცა ე მაგ წეწვით
მეფეს საქმე გავუჭირვეთ
და ქვეყანას ერთგულობა
ჩვენი ურცხვად დავუძვირეთ, —
რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?
— რუსეთისკენ სახვეწნელად
გავრბოდით და გამოვრბოდით.

მერე, როცა საწყალ მეფემ
დაგვიყენა ლეკნი მცველად,
თვის ქონება სრულად დასდვა
ჩვენის ქვეყნის დასახსნელად, —
რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?
— მადლიერნი მუთაქაზედ
ვიწექით და ვნებივრობდით.

მერე, როცა მოკვდა მეფე,
აიშალნენ მეფეთ ძენი

და ერთმანეთის შურითა
სულ ძირს დასცეს ქართველს ბქენი, —
რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?
— ჩვენც ლამაზად სულ ყველასა
თვითო-თვითოდ ვღალატობდით.

მერე, როცა დაქსაქსულნი
შავმა ბედმა ხელთა გვიგდო
და ჩვენი სვე ბურთსავითა
სათამაშოდ წინ გაიგდო, —
რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?
— ჩვენც ყაბახზედ ვაჟაკურად
ვჯირითობდით, ვბურთაობდით!

მერე, როცა გაგვიქირდა
ყოფნა უცხო ხალხის ხელში,
როს საშველად მოწვეულმა
წაგვიქირა თოკი ყელში, —
რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?
— მაშინ მივხვდით, რომ ყველანი
ერთს ტაფაში ვიწვევოდით.

მერე, როცა ამ წვა-დაგვამ
დღენი ჩვენი მოგვაწბილა,
ტანჯვა ველარ ავიტანეთ,
სინიღისმაც გაგვამხილა, —

რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?
— შერცხვენილნი და დამწვარნი
აქა-იქა ვჩურჩულობდით.

მერე, როცა ეგ ჩურჩული
შეგვიტყეს, თუ შეგვამცნიეს,
როცა ცხვრისა ფარასავით
მოგვეკრიბეს და შეგვამწყვრიეს, —
რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?
— ფერ-მიხდილნი ბეზლობაში
ერთმანეთს ვეჯიბრებოდით.

მერე, როცა მაგ ბეზლობით
ზოგმა თავი გაღვირჩინეთ,
ქვეყნისათვის ზრუნვა, ფიქრი
ჩვენ თავიდამ ავიცდინეთ, —
რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?
— მოვეყვეით და სიხარულით
ყოველ დღე ვბედოვლათობდით.

მერე, როს ბედოვლათობით
საქმე ხელთ არ მოდიოდა,
რაც რომ გვექონდა, სულ გავფლანგეთ,
არა რა შემოგვდიოდა, —
რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?
— ერთმანეთს უსინილისოდ
მამულებს ვეცილებოდით.

მერე, როცა მაგ ცილობით
ერთმანეთი ჩვენ დავლუბეთ,
ერთმანეთის მტრობით ჩვენს სახლს
ცეცხლი ჩვენვე წაუჟუკიდეთ, —
რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?
— ქკვიანურად იმ ცეცხლის წინ
ვისხედით და ხელს ვითბობდით.

მერე, როს ხელთ სათბობადაც
ჩვენი სახლი აღარ ვარგდა,
როცა დიდი და პატარა
გალარიბდა, გალატაკდა, —
რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?
— თვით შევსხედით მალლა თაროს,
დაბლა ყმებსა ტვინსა ვწოვდით.

მერე, როცა ის ყმებიცა
ღროთა ბრუნვით ჩამოგვევრთვა
და ცხოვერების ჩვენის წყარო
მაგ გზობითაც თითქო შესწყდა, —
რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?
— მაგას, შვილო, ნულარ მკითხავ...
ვტიროდით— ვიხოცებოდით!...

მერე, როცა მაგ ტირილით
ყმები აღარ დაგვიბრუნდა

და ყმებისა მოშორების
გულს ტკივილი დაგვიყუჩდა,—
რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?
—რაღაც ბანკი მოვიგონეთ
და მასზედ ვლაზღანდარობდით.

მერე, როს საშვილი-შვილოს
ბანკს უმუხბოლა თქვენში ერთმა:
ჩემთვის ბანკი რა ჰქვიაო,
არ მამკაო შვილი ღმერთმა,—
რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?
—„Hannaco“-ბა გვასწავლეთ,
მთავრობას ვებვეწვებოდით.

მერე, როცა....—კიდევ როცა!...
აქ გამიწყრა პაპა ჩვენი:
—შემაწუხე ამდენ კითხვით,
„პოლოლუსტა“, დამეხსენი.
—რა ვაკეთეთ? რას ვშვრებოდით?...
მას ვშვრებოდით, რომ თქვენსავით
უსაქმოდ ვებვტებოდით.

ლ რ ც ვ ა.

მამაო ჩვენო, რომელიცა ხარ ცათა შინა!
მუხლ მოდრეკილი, ღმობიერი ვდგევარ შენ წინა,
არცა სიზღიდრის, არც დიდების თხოვნა არ მინდა;
არ მინდა ამით შეურაცხ-ვჰყო მე ლოცვა წმინდა...
არამედ მწყურს მე, განმინათლდეს ცით ჩემი სული,
შენგან ნამცნების სიყვარულით აღმენტოს გული,
რომ მტერთათვისაც, რომელთა თუნდ გულს ლახვა-
რი მკრან,
გთხოვდე: „შეუნდე—არ იციან, ღმერთო, რას იქმან“!

მოდით, შვილნო

(დიმიტრი თავდადებულიდან)

მოდით, შვილნო, აქ მოგროვდით,
გეტყვით გულის გასათბობსა, —
ვინ ვიყავით, რა ვიყავით
ჩვენ, ქართველნი, წინა დროსა, —
იმ დროს, როცა ქართველის ბედი
ჩვენ ქართველთვე გვეპყრა ხელში,
როცა მამულის შვილობა
სასახელოდ იყო ჩვენში.

შვილნო, თქვენნი წინაპარნი
ეგრე გულ-ქვად როდი იყვნენ...
ძმა ძმასა და მამა შვილსა
მამულს ხოლმე შესწირვიდნენ.

შვილის ყოლა გლეხს თუ თავადს
მარტო მისთვის გვიხაროდა,
რომ მამულსა მეომარი
მით ერთი ემატებოდა.

ტკბილსა ძუძუს დედა შვილსა
იმ იმედით აწოვებდა,
რომ სიცოცხლით, ან სიკვდილით
ის მამულს ასახელებდა.

უწინ ქართველს უხაროდა
მამულისთვის მტერთან ოში,
ან მოჰკლავდა, ან თავის თავს
შეაკლავდა როგორც ლომი.

მამულისთვის ვის ახსოვდა
განსაცდელი განსაცდელში!
ტრფობა გვექონდა გულში აბჯრად
და სატევრად—ხმალი ხელში.

ეგრედ, შეილო, აქ სცხოვრებდა
უწინდელი ქართველის შეილი,
მის მუდამი ნატვრა იყო
ან სახელი ან სიკვდილი.

მათს მომდევარს ყოველს თქვენგანს
ჰყვანდა დიდი წინა-პარი...
რჯულის დაცვა, მიწა-წყლისა
მის მოწამედ თქვენ წინ არი...

გხლა რა ვართ? საწველ-ფურად
თავი ჩვენი გადვიქციეთ,
ის სახელი, ის დიდება,
ის ოჯახი დავაქციეთ...

რაც ვყოფილვართ, ის აღარ ვართ,
რაც ვართ, ის ნულარ ვიქნებით...
ღმერთი გვისხნის, თუ შეილთ მაინც
გზად და ხილად გავედებით.

წინა კაცი უკანასი
 ხილიაო, ნათქომია,
 დღეის ვაგლახს ამით დასძლევს,
 ვინცა ხვალისა მდომია.

ტყუილია სულთქმა, უში,
 კაცი უნდა კაცად იყვეს,
 სანთელსავით თვით დაიწვას
 და სხვას კი გზას უნათვიდეს.

ამით იყო საქართველო
 უძლეველი და ძლიერი,
 ამით ედგა მტერს გულ-და-გულ
 ეს პატარა ქართველის ერი.

და მ ა კ ვ ი რ დ ი.

პატროსანთ მტერთა შორის
მოციქული ნამუსია.

გებრალეზოდეს, ნუ ჰრისხავ
კაცს, შენზედ შურით მწდომსაო!...
კეთილი ფარად უფარე
შენთვის ბოროტის მდომსაო,
მადლისა წყაროს ასმევდე
კოდვის გუბეში მდგომსაო.

კაცად მაშინ ხარ საქები,
თუ ეს წესი წესად დარგე:
ყოველ დღესა შენს თავს ჰკითხო, —
აბა, მე დღეს ვის რა ვარგე?

სიკეთით სძლიე შენს მტერსა,
 ვრიდე სისხლით ზღვევასა:
 სულ-გრძელობითა ძლიევა სჯობს
 ვაჟაკობითა ძლიევასა.

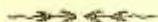
ვაჟაკთ ცრემლსა რად უძრახვენ?
 რკინაც სტყუდება, როს სცემს გრდემლი...
 კაკთ და პირუტყვთ გასარჩევად
 ღმერთმა შეჰქმნა მარტო ცრემლი.

მადლობა სთქვა: წუთი-სოფელში
 ყოფნა ვაი რა ძნელია!
 ძალი ჰძალოვნობს, ჰბატონობს,
 მე გული გადამელია,
 საცა კი შეეხვდი, დამძლია,
 ვერ შეუბრუნე ხელია...
 მართალი უთქვამს, ვინცა სთქვა:
 „ძალია აღმართის მხენელია“.

ხმალი იმოდენს ვერას იქმს,
მრისხანე და ძლიერო,
რასაც იქმს მშვიდობიანი
კალმის პატარა წვერიო.

შუბი დიდია და მძლავრი,
სისხლ-მღვრელი, სისხლის მსმელია,
წყნარი, ჰაწია ნემსი კი
შიშველ-ტიტველთა მცემელია.

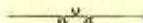

არა, არ ვუქებ ვაჟაკსა
კაცთა მუსრვას და ომსაო!...
ვაჟაკ იგია, ვინც მართალს
ეტყვის ქვეყანას მკდომსაო,
ვინც არ შეუდრკა მრავალსა,
ხშირად მართლისთვის მწყრომსაო,
ვინც კრავს უმანკოს გერძალვის
და პირში უდგა ღომსაო.

წუთის-სოფელი ესეა:
 ღამე დღეს უთენებია,
 რაც მტრობას დაუქცევია,
 სიყვარულს უშენებია.

თუ სახელის შოვნა გინდა,
 დღეს ისეთი ნერგი დარგე,
 რომ ხვალემა მადლობით სთქვას:
 ნანერგითა შენით მარგე.

ვაჟაკად იმას არ ვაქებ,
 ვინცა სისხლისა მღვრელია,
 ვაჟაკად იგი მიქია,
 ვინც უბედურთა მხსნელია.

ამოწვდილს ხმალსა მტრისასა
 წინ მიაგებე ფარიო:
 დროზედ ნახმარი ფარიცა
 იგივე ხმალი არიო.

ქკუამ სთქვა: წუთის სოფელსა
აღმართი მე ვახვნევიანე,
თესლი მოვკრიბნე და ხნულში
დავთესე, დავაბნევიანე;
ულონოს ღონე მე მივეცე,
ხელი მე გავაქნევიანე.
გულმა სთქვა: ქკუავ: მართალ ხარ,
და ზოგიც მე მათქმევიანე:
შენი ნახნავის გორახი
ფარცხით მე მომაფშენეტიანე;
ნაგოლვი, მწრალი ბელტები
ცრემლით მე მომარწყვევიანე;
შენი ნათესი, ნანერგი
სისხლის ღვრით გამაზღვევიანე;
შენსა ჯეჯილში, უანაში
ღვარძლი მე ამარჩევიანე;
ნაამაგარი ძნად შევკარ,
ზვინად მე დამადგმევიანე...
ვკვნეს, რომ ერგოს ყველას სწორად,
და შენ, ეს ვერ გაქმნევიანე,—
არ იქმნა, ქკუავ, მადლის გზა
მე შენ ვერ დავაქნევიანე.

ს ა რ ჩ ი ვ ი.

გვ. რ.

ჩემო კარგო ქვეყანავ	3
ლოცვა (ახრდილიდგან)	4
არაგვი	5
მარად და ყველგან საქართველოვ	6
ბაზალეთის ტბა	8
ქართელის დედას	10
ღმერთო აკურთხე	11
ნანა	12
პოეტი	17
დედა და შვილი	18
კითხვა-პასუხი	28
შამულს	30
ჩემო კალამო	31
ვაზაფხული	32
ირლანდიისადმი	33
მესმის მესმის	34
იანიჩარი	35
ელეგია	36
სტიროდეთ	37
თ. ნიკ. ბარათაშვილზედ	38
გუთნის დედა	39
მუშა	41
ხმა სამარიდან	44
ბედნიერი ერი	47
რა ვაკეთეთ-რას ვშვრებოდით	49
ლოცვა	55
მოდით შვილნო	56
დამაკვირდი	59
ბკუამ სტქვა	63

